

TÜRKİYE VE DÜNYADA KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

Editör: Prof.Dr. Ömer ŞEKERCİ

yaz
yayınları

Türkiye ve Dünyada Karşılaştırmalı Edebiyat

Editör

Prof.Dr. Ömer ŞEKERCİ

yaz
yayınları

2025

**Türkiye ve Dünyada Karşılaştırmalı
Edebiyat**

Editör: Prof.Dr. Ömer ŞEKERCİ

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8678-20-8

Aralık 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

II. Dünya Savaşı'na Dair Mitolojik Bir Okuma: Savaş Gelinleri.....	1

Burcu ÖZTÜRK, Saman HASHEMIPOUR

Hiyerarşi Baskısı ile Kadın Baharının Sonbahara Dönüşümü: Stefan Zweig ve Muriel Spark Örneği.....	19

Burcu ÖZTÜRK, Saman HASHEMIPOUR

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

II. DÜNYA SAVAŞI'NA DAİR MİTOLOJİK BİR OKUMA: *SAVAŞ GELİNLERİ*

Burcu ÖZTÜRK¹

Saman HASHEMPOUR²

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Amerikan yazar Helen Bryan'ın *Savaş Gelinleri* (2007) adlı eseri mitolojik okuma temelinde incelenecektir. II. Dünya Savaşı'nın karanlık günlerinin anlatıldığı ve beş kadının ana kahraman olarak yer aldığı bu eser, anlatılan atmosferin mitolojik özellikler taşıması ve kadınların beş farklı tanrıça özelliklerine sahip olmaları açısından dikkat çekicidir. Sadece kadın karakterlerin değil, savaş ortamının ve savaş sonrasının da mitolojik unsurlar ile benzerliklere sahip olması eserin farklı yönlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çalışmanın kuramsal kısmında, ilk olarak edebiyat ve mitoloji arasındaki ilişkiye değinilecektir. Söz konusu eserde tarihsel panorama izlekleri yoğun bir şekilde yer aldığı için II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemler hakkında yabancı kaynaklardan alıntılar yapılarak döneme ışık tutulacak ve okurun o atmosferi hayal etmesi sağlanacaktır.

Çalışmanın uygulama kısmında ise okurun yeni bir dünya ile karşılaşmasını sağlayan ve II. Dünya Savaşı'nın karanlık günlerinin yansıtıldığı *Savaş Gelinleri* adlı eserin kısa bir özeti verilerek ana kahramanlar okura tanıtılacaktır. Eser, savaşta

---

¹ Dr., Bağımsız Akademisyen, ORCID: 0000-0001-5588-0963.

² Prof. Dr., Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü. ORCID: 0000-0003-1756-3929.

kadının yerinin aktarılması açısından dikkat çekicidir. Her ne kadar kadının adı anılmasa da savaş günlerinin arka planında yaşanan olaylar, kadının savaşta görünmez kahraman olarak mücadelesi, eşine-babasına ya da ailesine karşı özlem duyması ve çaresiz günler yaşaması açısından önemlidir. Çünkü ön planda savaşta yer alan askerler ya da askerî sorunlar yer alsa da arka planda kadınların tarlalarda ürün yetiştirmekten çocuk bakmaya, direnmeye, düşman askerinden kaçmaya kadar var olan görünmez bir mücadelesi vardır. Bu nedenle eserdeki detaylar aktarılarak kadın karakterlerin savaşta yaşadıkları olaylara dikkat çekilecektir. Diğer başlıkta ise savaş ortamı ve sonrası ile kadın kahramanların mitolojideki tanrıçalarla olan benzerlikleri, mücadeleleri ve elde ettikleri sonuçlar karşılaştırılacaktır. Daha sonra elde edilen veriler bir tablo hâline getirilerek genel bir bakış sağlanacaktır. Böylece tarihsel bir roman kategorisinde değerlendirilebilecek olan eser, mitolojik bir okuma aracılığıyla disiplinler arası yaklaşımın ön plana çıkmasını sağlayacaktır. Metne bağlı yorumlama yöntemi kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilecek ve bunun için hermenötikten yararlanılacaktır. Sonuç bölümünde ise ana kahramanlar ve mitolojideki karşılıklarının yanı sıra genel özellikleri de tablo formatındaki gibi kısaca aktarılacak ve eser-mitoloji arasındaki ilişkiye genel bir bakış sunulacaktır.

2. EDEBİYAT-MİTOLOJİ İLİŞKİSİ

Anlatıldığı toplum hakkında kültürel bilgiler, geleneksel özellikler ve yaşamışlıklar hakkında yorum yapılmasını sağlayan mitler; şiir, hikâye ya da efsaneler ile okurun karşısına çıkmaktadır. Mitler, Antik Çağlarda dünyanın nasıl var olduğunun anlatılması, değerlerin öğretilmesi, dini inançların açıklanması için başvuru alanıdır (Barker, 2014: 4). Efsanevi hikâyeler ile dinleyicilere bilgi veren bu hikâyelerde

devler, kanatlı canlılar, doğa üstü güçlere sahip olan insanlar gibi masalımsı kahramanlara yer verilmesi, dinleyicilerin dikkatini çekerek bunların sözlü ve yazılı olarak aktarılmasını sağlamış ve bu anlatımlar günümüze kadar gelmiştir.

Mitolojinin psikolojik; içerisinde kaçış ve ferahlama yerleri sunması, harikalar dünyası ile umudu ön plana çıkarması, yalnız ya da mağdur tarafı güzelliklere ulaştırması açısından önemlidir (Ellwood, 2008: 129). Sıkıcı dış gerçekliğe yönelik karşıtlık oluşturularak bireylerin çabalamaktan vazgeçmemesine vurgu yapıldığı söylenebilir. Bu nedenle kurmaca eserlerin mitolojiden sık sık beslendiği, kahramanlarına mitolojik özellikler yüklediği ya da içerisinde mitolojik unsurlar barındırarak bireylere farklı bakış açıları sunduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yazınsal metinlerde doğrudan Zeus, Hades, Poseidon, Artemis, Athena gibi tanrı ya da tanrıça isimleri kullanılabilir. Böyle yapılarak karakter ve mitolojideki karakteristik özellikler açısından bir benzerlik kurulabilir. Bunun yanı sıra kahramanlara farklı isimler verilerek mitolojik öğelerin özellikleri ile onları harmanlamak da mümkündür. Böylece okur mitoloji-edebiyat arasında bağlantı kurabilir ya da anımsayarak daha detaylı bir araştırma yoluna gidebilir. Modern edebiyata bakıldığı zaman hayaletler, vampirler, kurt adamlar, şeytanlar ya da hortlaklarla karşılaşmak mümkündür (Gottwald, 2007: 293). Söz konusu karanlık unsurlarda zamansal ya da kültürel, dini farklılıklar nedeniyle bu tarz değişimler uygulanabilir. Dolayısıyla mitolojide yer alan tanrı ya da tanrıçaların, mitolojik unsurların, yer altı dünyasının vb. sahip oldukları özellikler ana karakterlere yansıtılabilir. Dolaylı yoldan yapılan bu yansıtma da iki farklı disiplinin iç içe geçmesi ve yazınsal metinlerin daha detaylı olarak yorumlanması açısından önemlidir.

3. TARİHSEL PANORAMA

Savaş Gelinleri adlı eserde II. Dünya Savaşı'nda yaşanan olayların bazıları aktarılmıştır. Daha çok Almanya'nın hava saldırıları, Hitler'in toplama kampları, bu kamplarda yaşanan olaylar gibi temalar ele alındığı için diğer başlıkta Almanya'nın bu savaştaki yeri ve Hitler'in tutumu hakkında bilgi verilecektir.

3.1. II. Dünya Savaşı ve Almanya

Alman Hava Kuvvetleri, II. Dünya Savaşı'nda cephede toplam 4093 adet uçağa sahipti. Bunlardan 1542'si bombardıman, 771'i avcı ve 408'i de muhripi (Schreiber, 2007: 23). 1939 yılının Eylül ayında Danzig sorununun çözilememesi nedeniyle Almanya Polonya'ya karşı işgale başlamıştır (Purdue, 2011: 22). Hitler tehdit edici unsurlar kullanarak Yahudi halkı toplama kamplarına göndermiş ve arı ırk oluşturmaya çalışmıştır.

“Blitzkrieg” olarak adlandırılan “Yıldırım Savaşı”, 1940 yılında Almanların Fransa'ya karşı başlattıkları harekâta gündeme gelmiştir. Saldırı hızındaki şiddetli artış rakipte oluşan psikolojik yıkım ve şok, Fransa'nın yenilgi almasının en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Almanya tarafından planlanarak gerçekleştirilmemiş olsa da cesur harekâtlar düzenleyerek zafere ulaşmışlardır (Müller, 2015: 21). Mußhoff, bu ifadenin İngiltere'ye yönelik hava saldırılarına kadar sürekli gazetelerde, radyolarda sık sık kullanıldığını ve İngilizceye bile bu şekilde geçtiğini aktarmıştır. Ayrıca Almanya'nın Polonya, Norveç, Hollanda, Belçika ve Fransa'da yaşanan olayları anlatmak için sadece bu ifadeyi kullanıldığını belirtmiştir (akt. Frieser, 2021: 6). Bu nedenle harekâtların önemi ve şiddetinin nasıl olduğu diğer ülkeler tarafından da net bir şekilde tasavvur edilmiştir.

Nazi ideolojisi, üstün ırk olarak Almanları görmüştür. Slavlar, Latin ırklar ve diğerleri de onlara göre daha az değerlidir. Söz konusu ırklar kültür taşımaktan ya da bir kültür yaratmaktan acizdir. Hitler'e göre onlar Tanrı tarafından üstün kılınmış ve saf

bir ırk yaratmak ile görevlendirilmişlerdir (bkz. Henig, 2015). Bu nedenle toplama kamplarında bu ırkın oluşumuna engel olacak kişileri toplamış ve çeşitli işkenceler uygulamıştır.

4. MİTOLOJİK OKUMA

İncelenen eserdeki karakterlerin özellikleri, mitolojideki yansımalarıyla kıyaslanmış ve elde edilen veriler işlenmiştir. Bu nedenle ilk olarak mitolojide yer alan ve eserde özelliklerinin net bir şekilde yansıtıldığı unsurlar hakkında bilgi verilecek, daha sonra eser ve karakter özellikleriyle çalışma devam edecektir.

İncelenen eserde savaş anı ve savaş sonrasının özellikleriyle beş kadın kahramanın sahip oldukları özelliklerin neler olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bu bölümde benzer özelliklere sahip olan mitolojik unsurlar ve tanrıçalar hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Tartaros

Tartaros yeryüzünün derinliğinde ve karanlığında yer almaktadır. Bir diğer ifadeyle hapsedilme ve yoksunluk olarak nitelendirilebilir (Austin, 1990: 86). Dünyanın gökyüzüne olan mesafesinden daha da derinde yer aldığı belirtilmektedir. Yeryüzünden Tartaros'a doğru atılan bir örsün ancak onuncu günde oraya gideceği ifade edilmektedir. Ayrıca buranın sürgün edilen tanrılar için bir hapisane olduğu vurgulanmaktadır (Hard, 2004: 23).

Klasik Yunan mitolojisine bakıldığında da Tartaros'un cehenneme benzer bir yer olduğu, işkencelerin yapıp cezalandırmaların gerçekleştirildiği bir zindan, derin ve kasvetli bir yer, bir çukur olarak betimlendiği görülmüştür. Dolayısıyla burayı zifiri karanlık bir yer, acı ve ızdırap alanı olarak yorumlamak mümkündür. Aynı zamanda Roma mitolojisinde de en kötü günahkârların burada cezalandırıldığı vurgulanmıştır.

Romalı şair Vergilius (MÖ 70-MÖ 19) Tartaros'un alev alev yanan Phlegethon Nehri ile çevrili olduğunu ileri sürerek nasıl bir yer olduğunu belirtmiştir (Bane, 2014: 139). Bu örnek farklı kültürde bile Tartaros'un kasvetli ortamının nasıl olduğunu ve olumsuz sıfatlarla nitelendirildiğini göstermiştir.

4.2. Olympos

Yunan Tanrılarının yurdu olan Olympos, cennet ile eş anlamlı olarak nitelendirilmektedir (Keightley, 2024: 38). Dolayısıyla bütün güzelliklerin, ışıltıların, umudun ve hayatın burada hayat bulduğu söylenebilir.

Antik Yunan mitolojisinde tanrıların evi olarak nitelendirilmekte ve Zeus'un tahtının en yüksek zirvede yer aldığına inanılmaktadır. Ölümsüzlüğün, ideallerin, ihtişamın ve yüksek onurun bir simgesidir (Wilson, 2006: 516).

4.3. Elpis

Antik Yunan mitolojisinde “umut tanrıçası” olarak yer almaktadır. Umutsuzluk zamanlarında kendisine büyük bir saygı gösterilmekte ve sıkıntıya düşen, zorluklarla karşılaşan, çaresiz kalan ölümlülere bir ışık olmanın yanı sıra teselli ve cesaret sunan tanrıçadır. Zorlukların üstesinden gelinmesi için psikolojik bir dayanıklılık sunmaktadır (Montiglio, 2005: 66).

4.4. Afrodit

Yunan mitolojisinde güzellik tanrıçası olarak yer almaktadır (Seemann, 1874: 37). Aşk tanrıçası olarak da bilinmektedir (Onken, 2019: 2). Bu nedenle eserlerde temsillerine ya da simgelerine sık sık rastlamak mümkündür. Özellikle kurgusal aşk metinlerinde birkaç kişinin birden âşık olduğu kadınlar ya da hayatında biri varken bir başkası tarafından gönlünün alınmaya çalışıldığı kadınlar tarafından kendisinin temsil edildiği söylenebilir.

4.5. Hera

Çok katı ve azimli bir tanrıça olan Hera, savaşa ve silahlara yabancı değildir. Truvalılara karşı savaşta Athena'nın yanında olarak mücadele etmiştir (Preller, 2022: 131). Aynı zamanda Hera, bazı kaynaklarda toprak tanrıçası olarak tasvir edilmiştir. Toprak bereket ve doğurganlığın sembolü olduğundan Hera'nın da kadınlardaki bu özellikleri temsil ettiği ve önemli insan ilişkilerinden biri olan evliliğin tanrıçası olduğu belirtilmiştir (Rose, 2007: 95).

4.6. Artemis

Ormanları ve vahşi hayatı seven önemli Yunan tanrıçalarından bir tanesidir. Sahip olduğu yayı her yere götüren avcılığın tanrıçası ve hayvanlar âleminin efendisi olarak bilinmektedir. Avlanmaya düşkün olduğu için önemli sembollerinden birinin geyik olduğu ifade edilmiştir (bkz. Blackwell & Blackwell, 2022).

4.7. Athena

Antik Yunan mitlerinde en güçlü olan on iki tanrı ve tanrıçalarından bir tanesidir. Özellikle savaşlarda adı sık sık geçen bu tanrıça, kas gücünden ziyade zekâsıyla ön plana çıkmaktadır. Tıpkı Truva Savaşı'nda olduğu gibi kendi bulunduğu tarafın kazanması için bilgeliğini kullanmaktadır. Çiftçilerin kullanması için saban, tırmık ve boyunduruk gibi bazı aletleri icat etmiş ve çiftçilerin hayatını kolaylaştırmıştır (Schwartz, 2019: 6-7). Zekâsını özellikle yeni buluşlarda kullanması bilgelik tanrıçası olarak nitelendirilmesinin en önemli sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

5. HELEN BRYAN – SAVAŞ GELİNLERİ

Avusturyalı yazar Helen Bryan, 2007 yılında kaleme aldığı *Savaş Gelinleri* adlı eserde beş kadının II. Dünya

Savaşı'nda yaşadıkları olayları anlatmıştır. Kitap ilk olarak 1995 baharını anlatmaya başlamakta, sonrasında ise geriye dönüş (flashback) tekniği ile 1937 yılına gidilmektedir.

Birbirlerini hiç tanımayan ve farklı yaşam tarzlarına sahip Alice Osbourne, Evangeline Fontaine, Elsie Pigeon, Tanni Zayman ve Frances Falconleigh'in hayatları İngiltere'nin Crowmarsh Priors kentinde kesişmektedir. Alman işgali beklentisi nedeniyle Londra boşaltılmaya başlanmış ve insanlar kırsallara dağıtılmıştır. Bu süreçte aileler de parçalanmış ve anne babalar farklı bir yere gönderilirken çocuklar da başka alanlara gönderilmiştir.

Alice Osbourne varlıklı bir ailenin iyi yetiştirilmiş kızıdır. Hayır işleri, kilise aktiviteleri, kulüplerde istişareler ve annesinin sağlık durumunun takibi gibi birçok şeyi şikâyet etmeden yapmaktadır. Nişanlısı Richard Amerika'ya başka bir kadınla evli olarak dönmüş ve Alice bu olaydan sonra kendisini daha çok hayır işleriyle meşgul etmiş ve savaşa odaklanmıştır. Her şeye rağmen kendisini toparlayarak hayata tutunmayı başarmıştır.

Evangeline Fontaine kendi hayatından kaçıp kurtulmak için bir İngiliz ile evlenmiş genç ve güzel bir kadındır. Hayal ettiği hayatı başka bir ülkede özgürce yaşamayı beklemektedir. Hiç kimseye haber vermeden evini terk etmiştir. Ayrıca eşini aldatmış ve üvey kuzeni ile birliktelik yaşamıştır.

Elsie Pigeon, ailesiyle yaşadığı evden uzaklaştırılarak hizmetçilik yapması için başka bir yere gönderilmiştir. Diğerleri gibi varlıklı bir aileye sahip değildir. Kalabalık ailesi yiyecek bulamayacak kadar zor durumdadır. Gittiği yerde hayata tutunmayı başarmış, pratik zekâsı ve deneyimleriyle mensubu olduğu kadın grubunun zor zamanlarını atlatmasında önemli bir yardımcıdır.

Tanni Zayman, üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışan Bruno ile Almalardan kaçarak İngiltere'ye yerleşmiş,

ailesinin desteğiyle onları terk etmek zorunda kalmıştır. Babası Dr. Joseph, annesi ve ikiz kardeşlerinin geleceği günü beklemek üzere günlerini geçirmektedir. Bebeği olduğu günlerde ailesinin dört-beş ay gecikmeli gelen mektuplarıyla hayata tutunmayı başarmıştır.

Frances Falconleigh ise bir amiralin kızıdır. Babası onun güvende olması için evlenip bir hayat kurmasını isterken, Frances savaş maceralarında yer almak için sürekli çabalamaktadır. Hatta gizli görevlerde yer almakta, bunları diğer kadınlara söylememekte ve Fransa'ya gitmenin yollarını aramaktadır. Görevini o kadar kutsal bilmiştir ki diğer kadınlarla hiçbir çabasını paylaşmamış, bir bebek beklediği bile yıllar sonra diğerleri tarafından bir fotoğraf karesinde öğrenilmiştir.

5.1. Savaş Ortamı ve Tartaros

Eserde, Nazi ideolojisinin yaygın olduğu ortamlar aktarılırken Yahudilerin giremeyeceği ortamlara pastaneler, hayvanat bahçeleri gibi yerler de dâhil edilmiştir. Bu nedenle mekân tasviri yapılırken “*şeytani bir sis*” (Bryan, 2019: 61) hissettikleri aktarılmıştır. Sisli ve kasvetli ortam Tartaros'un tasviri ile benzerlik göstermektedir.

Kanlı çatışmalar devam ederken “*Almanlar Manş Denizi boyunca mevzi almıştı ve İngiltere'ye girmek için Blitz'i başlatmıştı*” (Bryan, 2019: 139). Daha önce bahsedilen ve Yıldırım Harbi (Alm. Blitzkrieg) olarak nitelendirilen bu saldırılardan eserde sık sık bahsedilmiş ve o ortam okurun gözünde canlandırılmaya çalışılmıştır. Örneğin zehirli gazlardan korunmak için gaz maskelerinin kullanıldığı da aktarılmış ve özellikle kadın ve çocukların korku içerisinde yaşadıkları bu ortamın çarpıcı özelliklerine dikkat çekilmiştir.

Alice'in annesi ona “*Uçakları duydum, sonra da sirenleri. Ne düşüneceğimi bilemedim! Radyolar zehirli gazdan bahsediyor*” (Bryan, 2019: 143) ifadelerini kullanmıştır. Havayı

soluyanların hayatını kaybetmeleri için verilen bu mücadele sadece bununla sınırlı değildir. İngiltere'nin de katı kuralları vardır: “*Savaş Bakanlığı'nın emirleri açıktı: Kaçan olmamalı. Bir Alman teslim olmayı reddeder veya kaçmaya çalışırsa, vurulmalı*” (Bryan, 2019: 171) talimatı vardı. Bu nedenle özellikle gece hava saldırıları ve bombardımanlar kasvetli havayla birleşerek âdeta cehennemi yaşatmıştır.

Ayrıca Auschwitz'in varlığı, orada bulunan mahkûmlar için bir kafes ya da bir çukurdan farksızdır. Çünkü “*Duvar çatlaklarından içeri buz gibi rüzgâr sızıyordu, aç mahkûmlar da yataklarında soğuktan tir tir titreyip hayatlarına ve insanlıklarının son izlerine tutunmaya çalışıyorlardı*” (Bryan, 2019: 243). Dolayısıyla insanların açlığı, karanlık, soğuk, bombardımanlar, kasvetli hava, sis, duman, hayatın cehenneme dönmesi gibi unsurlar Tartaros ile aynı portrenin çizilmesine sebep olmuştur.

5.2. Savaş Sonrası ve Olympos

8 Mayıs 1995 yılında, zaferin üzerinden geçen elli yıl sonra dört kadın Crowmarsh Priors'ta kutlamalara katılmak için toplanmıştır. Eserin otuz üçüncü bölümüyle başlayan ve anlatımda yaşanan tarihe dönülen kısım ile flashback anlatımı son bulmaktadır.

Elsie Pigeon henüz on yedi yaşındayken Bernard Carpenter ile Norman kilisesinde evlenmiştir ve elli yıl sonra yeniden o kilisededir. “*Düğünlerinden birkaç ay sonra kilise başıboş bir bomba yüzünden ağır hasar gördü ve o zamandan beri kapalıydı*” (Bryan, 2019: 338). Elli yıl sonra hem kilisenin açılması hem de dört kadının hayatlarına devam ederek orada bulunmaları onlar için âdeta umuttur. Çünkü hepsi farklı bir eyalete ya da ülkeye savrulmuşken küllerinden yeniden doğdukları yerde bir araya gelmişlerdir. O kasvetli ortam yerini güzelliklere, hayata ve ışıltılara bırakmıştır. Kapanan kilisenin

tekrar kullanıma başlayacak olması da hayata açılan bir kapı olarak değerlendirilebilir. Güzelliklerin Olympos'un özellikleri olduğu düşünüldüğü zaman, kadınların toplanması ve kutlamaların yapılmasıyla beyaz bir sayfa açıldığı söylenebilir. Her ne kadar yaşları ilerlemiş olsa da rengârenk hayatlara sahiplerdir. Bu yapılan kutlamalar sayesinde de kasvetli ve karanlık cehennemin yerini aydınlığa ve cennete bıraktığı sonucuna ulaşılabilir.

6. TANRIÇALARIN KADIN KARAKTERLER ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

6.1. Elpis ve Alice

Yunan mitolojisinde umut tanrıçası olarak bilinen Elpis'in, karakterlerden Alice Osbourne ile ilk olarak isim telaffuz benzerliğinin olduğu dikkat çekmektedir. Eserde umut ile eş değer görülebilecek en önemli karakter Alice'tir. Çünkü nişanlısı Richard'ın bir Amerikalıyla evlendiğini arkadaşı tarafından öğrenmiştir. Fakat onun arabasını park hâlinde görene kadar bu duruma inanmamaya devam etmiştir. Onu gördüğünde ise “(...) *koyu saçlı zayıf bir kızın elini tuttuğunu ve sanki camdan yapılmış ve kırılabilirmiş gibi görünen kızın yürümesine yardım ettiğine [şahit olmuştu]. Sonra onu kollarına almış ve eşikten içeri geçirmişti*” (Bryan, 2019: 51). Bu durum bilginin doğruluğundan emin olana kadar umudunu kaybetmediği şeklinde değerlendirilebilir.

Buna rağmen okulda verdiği derslere devam etmiş, yaşanan kasvetli günlere ve hava saldırılarına rağmen bir gün aydınlığa çıkacaklarına dair inancını kaybetmemiştir. Bütün bu olumsuzluklar yaşanırken sağlığına tekrar kavuşması için çabaladığı annesi, hayata tutunamamıştır. “*O gecedен sonra uzun bir süre hissiz kalmıştı. (...) Öğretmenliğe de savaş çalışmalarına da devam etmiş ama bütün şevkini kaybetmişti*” (Bryan, 2019:

314) ifadeleriyle Alice'in yalnızlığı vurgulanmıştır. Annesinin iyileşemeyeceğini bilmesine rağmen çabalaması ve hayatına son vermek için imkânı olmasına rağmen mücadele etmekten vazgeçmemesi umudun, yani Tanrıça Elpis ile eş değer olduğunun bir göstergesidir. Zaten umudu meyve vermiş ve onun yolları bir havacıyla kesişerek evlenmesine sebep olmuştur. Böylece hem mücadelesini kazanmış hem de mutlu bir hayat sürmeyi başarmıştır.

6.2. Afrodit ve Evangeline

Güzellik tanrıçası Afrodit, Evangeline Fontaine'de kendi yansımalarını bulmuştur. Evangeline, Maurice isimli kişi yerine Laurent'i seviyordur ve “(...) beraber kaçmak dışında bir çıkış yolu düşünemiyordu” (Bryan, 2019: 32). Maurica ile nişanlanacağı gün olaylar çıkartarak oradan kaçmanın yollarını aramış ve amacına ulaşmıştır. Maurice tarafından çok sevilmesine rağmen kendisi onda aşkı bulamamıştır.

“Sağ omzundaki ağrıdan neredeyse bayılacaktı” (Bryan, 2019: 49) ifadeleri, kaçmak için verdiği mücadelenin ne kadar zor olduğunun göstergelerinden bir tanesidir. Fakat güzelliğinin Laurent'e layık olduğu fikri ve Maurica'ya karşı içinde nefret beslemesi, ülke şartları ne olursa olsun onu aşkından vazgeçirememiştir. Bu da güzelliğin yanı sıra aşkın timsali olarak da Evangeline'in yer aldığını göstermektedir.

6.3. Hera ve Tanni

Evlilik tanrıçası olan Hera, Tanni aracılığıyla okura yansıtılmıştır. Çünkü savaş şartları zor olmasına rağmen en çok onun ailesi, beklentileri, çocukları ve evlilik hayatı ön planda tutulmuştur. Eserde Tanni, Nazilerden kaçıp kurtulması için derhâl evlendirilmiş ve evlendirildiği kişi ile İngiltere'ye gönderilmiştir. “Tanni ona boş bir şekilde baktı. Bruno onun kocasıydı” (Bryan, 2019: 74) ifadeleri eşini hiç tanımadığının en

belirgin örneğidir; fakat buna rağmen mutlu bir evlilik hayatı onu beklemiştir.

Tanni, eşinin görevde olduğu bir zaman doğum yapmıştı ve Bruno “(...) *neredeyse bir aylık olan kızını görmek için heyecanla Sussex’e gitti*” (Bryan, 2019: 234) ifadeleri aslında ailelerin birbirlerinden uzakta hayat mücadelesi verdikleri, kimi zaman eşlerinin zor zamanlarında yanlarında olamadıklarını göstermiştir. Buna rağmen eserde Tanni ve eşinin birlikte oldukları zaman çok mutlu olduklarına dair bir tablo çizilmiştir. Tanni’nin ikiz kardeşlerine kavuşmak için sürekli çabalaması, bağlantılar kurmak için birileriyle irtibat hâlinde olması gibi mücadeleler onun aile kurumu için verdiği değeri göstermektedir. Kendisinden ziyade eşinin savaş mücadelesinin ön planda olması ve Tanni’nin sürekli çocuklar ile gündeme gelmesi, evlilik tanrıçası ile ilişkilendirilmesinin sebeplerinden biridir.

6.4. Artemis ve Elsie

Avcı özellikleriyle bilinen Artemis için mahsul ve hayatta kalma çok önemlidir. Esere bakıldığı zaman çiftlik evinde toplanan kadınların çabaları görülmektedir. Onlar “(...) *toprağı kazıp patates çıkarıyor ve son elmaları topluyorlardı*” (Bryan, 2019: 141) ifadeleriyle tarlalardaki mücadelelere dikkat çekilmiştir. Elsie durumu kötü olan bir aileden geldiği için kuş avlamayı ve ormanda mücadele etmeyi diğerlerine göre daha iyi bilmektedir. Ailesinin yanındayken ve hayatta kalma mücadelesi verirken de sürekli ormanda bir şeylerin peşinde olması, karınlarını doyması için en ufak bir canlıyı bile değerlendirmesi Artemis’in avcı özelliklerinin kendisinde vücut bulduğu şekilde değerlendirilebilir.

6.5. Athena ve Frances

Bilgelik tanrıçası olan Athena, Amiral Tudor Falconleigh’ı kızı Frances üzerinde yasımalarını bulmuştur. Kadınlar Ordusunda gönüllü olarak yer almasına rağmen aynı

zamanda da ajan olarak görevlendirilmiştir. Yaşanan o dönemlerde bunu diğer dört arkadaşına fark ettirmemiş olması ne kadar zeki ve dikkatli olduğunun bir belirtisidir. Eserin sonunda kendisinden yıllardır herhangi bir bilgi alınamadığı söylenmiştir. “*Hepimiz Frances’in hiç iz bırakmadan nasıl kaybolduğunu merak ettik. Babası bile ona ne olduğunu bilmiyordu*” (Bryan, 2019: 353) ifadeleri görevinin kutsallığına kendisini adadığını göstermiştir.

Ellinci yıl kutlamalarına gelen Bay Hugo, onun özel operasyon ajanlarından biri olduğunu itiraf etmiştir. Almanlar Frances’i bulduğunda bir doğum hastanesinde saklandığı ve yeni doğum yaptığı bilgiler arasına not edilmiştir. Kendisinden bilgi almak için esir kampında işkence edilmesi planlanırken Müttefiklerin yaklaştığı esnasında bir Alman kurşunuyla infaz edilmiştir (Bryan, 2019: 368). O zamana kadar kadınlardan hiçbirisi ajanlığını, bulunduğu yerleri, gittiği görevleri, yaşadığı sıkıntıları vb. bilmemektedir. Dolayısıyla zekâsıyla dikkat çektiği için bu görevlerde olduğu ve ülkesi için önemli bilgilerin iletilmesinde rol aldığı bir gerçektir.

7. MİTOLOJİK UNSURLAR VE KARAKTERLERE GENEL BİR BAKIŞ

Helen Bryan’ın *Savaş Gelinleri* adlı eserindeki mekânların ve karakterlerin özelliklerinin mitolojideki karşılıklarını daha net bir şekilde görmek için şöyle bir tablo yapmak mümkündür:

Eser	Mitoloji
Savaş ortamı	Tartaros
Savaş sonrası	Olympos
Elpis	Alice
Afrodit	Evangeline
Hera	Tanni
Artemis	Elsie
Athena	Frances

Yukarıdaki tabloda daha önce detaylı bir şekilde incelenen ve hangi özellikleri nedeniyle mitoloji ile ilişkilendirildikleri açıklanan karakterlerin en belirgin özellikleri yazılmıştır. Böylece eserdeki mekânlar ile karakterlerin mitolojideki karşılıklarının neler olduğu kısaca gösterilmiştir.

8. SONUÇ

Çalışmada, II. Dünya Savaşı'nda yaşanan olayların farklı tabakadan kadınlar aracılığıyla anlatıldığı *Savaş Gelinleri* adlı eser incelenmiştir. Beş kadının yuva kurma, ailelerinden ayrılma, eşlerini bekleme, duyulan özlemler ve yaşanan hasretlerin aktarıldığı eserde, II. Dünya Savaşı'nın karanlık günleri de tasvir edilmiştir. Özellikle kadın ve çocukların ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları bu mücadelenin en kasvetli ortamının aktarılması açısından önemlidir.

Söz konusu eserde kahramanların tesadüfi olarak seçilmediği, hepsinin bulundukları yerlerde birer görevlerinin olduğu, birbirlerinden farklı olmaları ve bazı özellikleriyle dikkat çektikleri tespit edilmiştir. Mitolojik unsurların ve tanrıçaların özelliklerinin eserde yoğun bir şekilde işlenmesi, eserin mitolojik bir okumayla savaş ortamının ve savaş sonrasının anlatılması açısından çalışmayı değerli kılmıştır.

Mitolojik unsurlar olarak Tartaros ve Olmpos'un özelliklerinin savaş anı ve savaş sonrası şeklinde eserde yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Karanlık ile Tartaros, aydınlık ile de Olympos ilişkilendirilmiştir. Umut Tanrısı Elpis'in sahip olduğu özelliklerin bütün olumsuzluklara rağmen umudunu kaybetmeyen ve aydınlığın geleceğine inanan Alice'te; güzelliği ile mitolojide dikkat çeken Afrodite'in Evangeline'de; evliliğin sembolü olan Hera'nın yansımalarının Tanni'de; avlanma özelliğiyle mitolojide hayat bulan Artemis'in Elsie'de ve son olarak bilgeliğin sembolü olan Athena'nın Frances'te hayat

bulduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle edebiyatın mitolojiden beslenmesinin yanı sıra karakterlerde mitolojik özelliklerin net bir şekilde yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Austin, N. (1990). *Meaning and Being in Myth*. USA: The Pennsylvania State University.
- Bane, T. (2014). *Encyclopedia of Imaginary and Mythical Places*. North Carolina: McFarland & Company.
- Barker, G. (2014). *What is a Myth?*. New York: Britannica Educational Publishing.
- Blackwell, C. W., Blackwell, A. H. (2022). *Mythologie für Dummies*. Weinheim: Wiley-VCH GmbH.
- Bryan, H. (2019). *Savaş Gelinleri*. (Çev: Ö. Tezer). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Ellwood, R. (2008). *Myth: Key Concepts in Religion*. London: Continuum.
- Frieser, K. H. (2021). *Blitzkrieg-Legende: Der Westfeldzug 1940*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Gottwald, H. (2007). *Spuren des Mythos in moderner deutschsprachiger Literatur: theoretische Modelle und Fallstudien*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Hard, R. (2004). *The Routledge Handbook of Greek Mythology*. London: Routledge.
- Henig, R. (2015). *The Origins of the Second World War 1933-41*. New York: Routledge.
- Keightley, T. (2024). *The Mythology of Ancient Greece and Italy*. Frankfurt: Outlook Verlag GmbH.
- Montiglio, S. (2005). *Wandering in Ancient Greek Culture*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Müller, R. D. (2015). *Der Zweite Weltkrieg*. Darmstadt: WBG.

- Onken, B. (2019). *Griechische Mythologie und Religion*. Frankfurt: Wochenschau Verlag.
- Preller, L. (2022). *Griechische Mythologie: Erster Band*. Frankfurt: Salzwasser Verlag.
- Purdue, A. W. (2011). *The Second World War*. London: Bloomsburry Publishing.
- Rose, H. J. (2007). *Griechische Mythologie: Ein Handbuch*. München: Beck'schen Reihe.
- Schreiber, G. (2007). *Der Zweite Weltkrieg*. München: C. H. Beck Verlag.
- Schwartz, H. E. (2019). *Athena: Greek Goddess of Wisdom and War*. North Mankato: Capstone Press.
- Seemann, O. (1874). *Kleine Mythologie der Griechen und Römer*. Leipzig: Verlag von E. A. Seemann.
- Wilson, N. (2006). (Edt.). *Encyclopedia of Ancient Greece*. New York: Routledge.

HİYERARŞİ BASKISI İLE KADIN BAHARININ SONBAHARA DÖNÜŞÜMÜ: STEFAN ZWEIG VE MURIEL SPARK ÖRNEĞİ

Burcu ÖZTÜRK¹

Saman HASHEMPOUR²

1. GİRİŞ

Bu çalışmada, Avusturya yazınının önemli yazarlarından Stefan Zweig’in dört kısa öyküsünden oluşan *Mürebbiye* (1907) adlı eseri ile İngiliz yazınında önemli başarılarla imza atan Muriel Spark’ın *Bayan Jean Brodie’nin Baharı* (1961) adlı eserinde ortak olarak tespit edilen “eğitim”, “öğretmen”, “hiyerarşi” ve “karizmatik otorite” temaları karşılaştırmalı edebiyat bilim kuramı çerçevesinde ele alınacak ve nasıl işlendikleri incelenecektir. Çalışmanın temelini oluşturan hususlar, objektif bir bakış açısı oluşturularak karşılaştırılacaktır. Tarih, edebiyat, sosyoloji ve psikoloji alanlarından faydalanılan bu çalışma, söz konusu eserlerin yarım asır arayla yayımlanmalarına rağmen, hiyerarşinin ve otoritenin benzer etkilerinin değişmediğini göstermeleri açısından önemlidir.

Her iki eserin kaleme alındığı dönemler düşünüldüğü zaman, tarihsel panorama izleklerinin -özellikle Spark’ın eserinde- açık şekilde yer aldığı dikkat çekmektedir. Avusturyalı yazar Stefan Zweig, Nazi ideolojileriyle örtüşmeyen eserler yazdığı için sürgüne gönderilmiş ve bir süreliğine faşizme

---

¹ Dr., Bağımsız Akademisyen, ORCID: 0000-0001-5588-0963.

² Prof. Dr., Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü. ORCID: 0000-0003-1756-3929,

kurban edilmiştir. Bu nedenle eserlerinde herhangi bir övgü yer almazken, Spark'ın kahramanının faşizm yanlısı olması sürekli vurgulanmış ve tarihten bazı kişilerin isimleri anılarak, döneme ışık tutulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak değerlendirildiğinde, eserdeki kadın öğretmenin savunduğu ideolojinin kurbanı olması hiyerarşinin ve otoritenin gücünü göstermiştir. Bu da gerçek hayatta otorite kurbanı olan Zweig'ın eserindeki kahramana aynı özellikleri aksettirmesi açısından benzetilmektedir. Dolayısıyla eserler yalnızca eğitim-psikoloji ekseninde değil, aynı zamanda tarih ve sosyoloji açısından da incelenmeyi mümkün kılmıştır.

Çalışmanın kuramsal kısmında Max Weber'in karizmatik otoriter lider tipi hakkında bilgi verilmiştir. Böylece, eserdeki kişilerin maruz kaldıkları hiyerarşi baskısının nasıl olduğu ve hangi özellikler aracılığıyla tespit edileceği anlatılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda eserdeki çocuk kahramanların psikolojilerinin daha net bir şekilde yorumlanabilmesi için eğitim ve otorite arasındaki ilişki de aktarılmıştır.

Çalışmanın uygulama kısmında kronolojik sıralama nedeniyle ilk olarak Stefan Zweig'ın *Mürebbiye* ve daha sonra Muriel Spark'ın *Bayan Jean Brodie'nin Baharı* adlı eserinin özeti aktarılmış ve okurun ana kahramanlar ve tema hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Karşılaştırma bölümünde bir tarafta evdeki hiyerarşik sistem, otorite, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki incelenirken, diğer yanda okuldaki hiyerarşik düzen ve otorite ele alınmıştır. Kahramanların maruz kaldıkları durumlar yapılan alıntılar ile temellendirilmiş ve özellikle karizmatik otoriter lider özellikleri vurgulanmıştır. Karşılaştırma daha sonra tablo hâline getirilerek çalışmanın daha net bir şekilde yorumlanması sağlanmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılarak yarım asır arayla kaleme alınan iki

farklı yazın dünyasının benzer ve değişmeyen özellikler taşıdığı vurgulanmıştır.

2. OTORİTE VE MAX WEBER

Kelime olarak otorite kavramı; birey, kurum ya da kuruluşların sahip oldukları performans, yetki veya itibar sonucu elde edilen etki olarak tanımlanırken, aynı zamanda profesyonel bir etkiye sahip olan bireylerin elinde bulunan güç olarak da ifade edilebilir (Lemper-Pychlau; 2009: 65). Buradan yola çıkarak, otorite sahibi bireylerin itaat ettirme gücünü ellerinde bulundurdıkları söylenebilir. Dolayısıyla söz konusu kişiler karşı tarafın düşüncelerini önemsemeyerek kendi istedikleri doğrultuda yön çizmektedirler. Alman sosyolog Max Weber de otoriteyi “güç” (Alm. *Herrschaft*) kavramı ile özdeşleştirmiş, bunu üç farklı kategoriye ayırmış ve “geleneksel”, “karizmatik” ve “yasal” otorite şeklinde adlandırmıştır. Kavramlar çok kapsamlı olduğundan “geleneksel” ve “yasal otorite” hakkında sadece tanım bilgileri verilecek, “karizmatik otorite” ise detaylandırılacaktır.

“Geleneksel otorite”, itaat edilmesi gereken özelliklerini en eski âdet ve geleneklerden almaktadır. Böylece, a) yeniliklere karşı bir açıklık söz konusu değildir; b) nesiller boyunca aktarılan geleneklere uyulmaktadır ve c) içinde yaşadığımız çağa bir aykırılık söz konusu olsa da eskiye bağlılık devam etmektedir. “Yasal otorite” ise liderlerin yasal prosedürler temel alınarak seçildiğini ve bu liderlerin yasalar sayesinde orada bulunduklarını temel almaktadır. Kurallar da yasalar ile belirlendiği için bireyler itaat etmede herhangi bir sorun görmemektedir. Dolayısıyla otorite uygulayan kişi, yasanın getirdiği kuralla lider konumuna geldiği için ona karşı bir güven bulunmaktadır. Yasalar ile seçilen bu kişiye de itaat

edilmektedir (bkz. McClean, Xidias vd; 2017). Bu kişi siyasi bir lider ya da devletin kurumunda yer alan bir öğretmen, eğitmen ya da müfettiş de olabilmektedir.

Çalışmanın ana temasını oluşturan “karizmatik otorite” ise bireyi diğer bireylerden ayıran özelliği şeklinde tanımlanabilir. Weber, karizmatik otoriterlerin sahip oldukları gücü yalnızca başarılı oldukları sürece koruduklarını ileri sürmüştür ve onların doğaları gereği “olağanüstü” olduklarını belirtmiştir (Adair-Totef; 2016: 41-42). Karizmatik otoriter liderler hayatta sahip oldukları gücü kullanarak otoriteyi elde ederler. Buradaki amaç, kendisine itaat eden sadık bireylerin iyi olmaları için çabalamak ve kendisi tarafından çizilen yolun en doğrusu olduğu hakkında onları ikna etmektir. Bu tarz liderler kendilerini diğer insanlardan daha enerjik, kararlı ve zekâ olarak üstün görmektedirler. Karşılarındaki bireyler de âdeta fanatizmle bu kişilere bağlıdır ve bu bağlılık, âşık olmak gibi bir tutkudur (Schneider; 2006:165).

Genel olarak karizmatik liderler ulaşmak istedikleri hedef doğrultusunda, kendilerini birer araç olarak görürler. Her ne kadar benmerkezci olsalar da hitap ettikleri kitleye göre düşüncelerini uyarlayabilir ve net bir şekilde hedeflerine odaklanabilirler. Konuştukları bireylere karşı yakın ilgi göstererek özel bir ilgi yanılması yaratabilir ve daha ilk temasta bu kişileri kazanabilirler (McCulloch; 2014: 4). Bu durum da söz konusu bireylerin karizmatik özelliklere sahip lidere karşı bağlanmalarının ilk aşaması olarak değerlendirilebilir.

Kısaca, karizmatik otoriter liderlerde kişisel bir düzen bulunmaktadır. Makamın otoritesi sayesinde beklenen bir itaat söz konusu değildir. Bu liderlerin belirli ve kendilerine has özellikleri bulunmaktadır. Burada söz konusu kişiler tarafından ortaya çıkartılan veya emredilmesi/ uyulması beklenen normatif

kalıplar bulunmaktadır (McLaughlin; 2007: 56). İtaat eden kişiler de bu bireylerin beklentilerini karşılayarak liderlerinin yanında yer almaktadırlar. Dolayısıyla nedenini sorgulamadan istenilen şeye doğrudan bağlılık söz konusudur. Bu durum da Zweig'ın incelenen eserinde babanın kararına doğrudan bir bağlılık ve Spark'ın eserinde öğrenciler açısından bakıldığında öğretmene hatta öğretmen açısından bakıldığında da müdire hanıma karşı bir bağlılık gözlemlenmiştir. Bu da hiyerarşik düzenin bireyler arasındaki konumunu gözler önüne sermiştir.

2.1. Stefan Zweig ve Mürebbiye

Avusturyalı yazar Stefan Zweig tarafından 1907 yılında kaleme alınan eser, dört kısa öyküden oluşmaktadır. Bu öykülerden ilki esere adını veren “Mürebbiye” hikâyesidir. Eserde iki kız çocuğuna eğitim vermek için evlerinde yaşayan mürebbiyenin yaşadıkları anlatılmaktadır. Herhangi bir zaman kavramı geçmeyen öyküde, on iki ve on üç yaşlarındaki adları dahi anılmayan iki kız kardeşin mürebbiyelerinin bir çocuk beklediğini duymalarına ve sonrasında yaşanan huzursuz birkaç güne değinilmiştir (Vedder; 2018: 191).

Çocuklara eğitim vermek için evde yaşamaya başlayan mürebbiye, çocuklar ödevlerini yapmadığında kızmasına rağmen çok sevecen birisidir. Çocuklar tarafından çok sevilmesi ve ödevlerini eksiksiz yapmaları konusunda ona itaat etmeleri pedagojik açıdan dikkat çekicidir. Bir sabah mürebbiyenin mutsuz ve sürekli ağladığını gören çocuklar, olayı anlamak için kapıları dinlemekte ve mürebbiyenin bir çocuğu olduğunu duymaktadırlar. Kızların kuzenleri Otto tarafından hamile olan mürebbiye olay duyulduğu zaman ilk olarak evin annesi tarafından azarlanmaktadır. Olay babaya iletildiğinde, mürebbiye evden kovularak işine son verilir. Çocuklar ise mürebbiyesiz geçen ilk günlerinde birbirlerine sarılarak ağlamış ve uyumuşlardır.

2.2. Muriel Spark ve *Bayan Jean Brodie'nin Baharı*

İskoç asıllı bir romancı olan Muriel Spark, İngiliz yazını için önemli eserler kazandırmıştır. 1961 yılında kaleme aldığı *Bayan Jean Brodie'nin Baharı* adlı eser, farklı anlatım tarzıyla dikkat çekmektedir. İleriye sıçrama (flash forward) tekniği ile lise öğrencilerinin on – on beş yıl sonra yaşadıkları hakkında okur bilgilendirilerek daha sonra anlatılan zamana dönülmektedir. Bu da yaşanacak olayların neler olabileceğinin sorgulaması açısından okurun heyecanını yüksek tutmaktadır.

Sınıf öğretmeni olan Bayan Brodie, okul kurallarının ve müfredatın bir kısmını yok sayarak kendi doğruları temelinde eğitim vermektedir. Sınıftan bir grup öğrenciyi seçerek onları kendi fikirleri doğrultusunda yetiştirmektedir. Bu grup da duruşları nedeniyle okul tarafından fark edilmekte ve dikkat çekmektedir. Her ne kadar müdire hanım tarafından denetimler yapılsa da Brodie asla taviz vermemekte ve öğrencilerinin ketum olacakları konusunda onlara güvenmektedir. Çünkü bu öğrenciler onun tarafından ayrılmış birer “seçilmiş” bireylerdir. Farklı karakterlere sahip olan altı kız öğrencinin takım ruhu açısından kenetlenmelerini sağlaması, Brodie'nin önemli özelliklerinden bir tanesidir. Fakat kendi psikolojik ve politik çarpıklığı nedeniyle bir öğrencisinin hayatını kaybetmesine, başka bir öğrencisinin ise aşk hayatının yanlış ilerlemesine sebep olacaktır. Bu da kendi doğrularından vazgeçemediğinin bir emaresidir.

Müdire hanımın, Brodie'nin mutlaka bir açığının bulunması ve okul kurallarına göre hareket etmeyen öğretmenin işine son verilmesi için gösterdiği çabalar en nihayetinde meyvesini vermektedir. Bayan Brodie'nin özenle seçtiği, kendi doğrularını empoze ettiği ve güvendiği öğrencilerinden bir tanesi, onun açığı sayılabilecek bir özelliğini başkalarına

aktarmaktadır. Eser, Brodie'nin istifa etmesi ile son bulmaktadır.

3. ZWEİG VE SPARK'TA KARİZMATİK OTORİTE

3.1. Zweig ve Karizmatik Otoriter Lider Tipleri

Weber'in karizmatik otoriter lider tipinin Zweig'ın on sekiz sayfalık öyküsünde hem öğretmen hem de anne-baba için uygun olduğu düşünülmektedir. Karizmatik liderlerin kendilerinin düzenledikleri ve karar verdikleri konulara, karşı tarafın sorgusuz uydukları ve liderin kendisinde bir güç gördüğü yadsınamaz gerçektir (Ebertz; 1987: 18). Öğretmenin ses tonunu yükseltmesi, katı kurallar uygulaması ya da jest ve mimiklerini kullanması da karizmatik lider tipinin özelliklerindendir.

Zweig'ın kısa öyküsünde çocuklardan birisi, mürebbiye hakkında “Eskisi kadar sert değil. Geçenlerde iki gün ödev yapmadım ve hiçbir şey demedi” (Zweig, 2016: 1) ifadesini kullanmıştır. Buradan hareketle aslında mürebbiye'nin sert bir tutuma sahip olduğu ve çocuklar ödevlerini yapmadığı zaman onlara karşı ses tonunu yükselttiği çıkarımında bulunulabilir. Bu özellikler de mürebbiye'nin karizmatik otoriter lider tipi için uygun olduğunu göstermektedir. Çünkü kendi sahip olduğu gücü çocuklar üzerinde, kendi yaşam felsefesi doğrultusunda uygulamaktadır. Ayrıca fiziksel ya da psikolojik şiddet olmasa da jest ve mimiklerin karizmatik otoriter lider özelliklerinden olduğu göz ardı edilmemelidir.

Pedagojik olarak da incelenmesi mümkün olan kısa öyküde çocuklar mürebbiye için “Hiç kimse bize onun kadar iyi davranamaz” (age. 14) ifadesini kullanmışlardır. Aslında bu cümle, çocukların mürebbiyelerini üzgün gördüklerinde

dayanamadıklarını ve ona karşı sevgilerinin yoğun olduğunu göstermektedir. Çünkü on iki-on üç yaşlarında olmalarına rağmen gözlem yetenekleri gelişmiş ve bir sorun olduğunu fark etmişlerdir. Ayrıca yaramazlıklarına rağmen başka kimsenin onun kadar iyi davranamayacağını belirtmeleri, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin ne kadar sağlam olduğunu da bir göstergesidir. Çünkü olumlu öğretmen-öğrenci ilişkisi motivasyonu arttırmaktadır. Güven ve düşük kaygı başarıya yönelim olduğu sürece, öğrenci daha çok çabalamakta ve öğretmeninden olumlu dönütler beklemektedir (Helsper & Hummrich; 2014: 43). Burada da mürebbiye kızsı bile şiddet uygulamaması ve canının neden sıkın olduğunu kızlar tarafından düşünülmesi, öğrencilerin psikolojileri ve öğretmen-öğrenci ilişkisinin pozitifliği açısından önemlidir. Çünkü burada öğretmene karşı bir inanç, güven ve onun sorununu kendi sorunlarıymış gibi sahiplenip üzülmeye söz konusudur. Bu da kızların öğretmenleri ile bütünleştiklerinin bir göstergesidir.

İncelenen öyküde hiyerarşi baskısı ve karizmatik otorite daha çok anne-baba-mürebbiye ekseninde ortaya çıkmaktadır: “Annem de artık her zamanki eziyetlerinden vazgeçip kızı rahat bıraktı” (Zweig; 2016: 2) ifadesi, evin hanımının çalışana karşı yukardan baktığını ve onun üzerinde bir otorite uyguladığını göstermektedir. Sahip olduğu güç nedeniyle çalışanına karşı, kendi doğrularına göre, bir yol çizmiştir. Okur, bu ifadeler aracılığıyla annenin eziyetlerini öğrenmektedir. Evin liderlerinden birinin söyledikleri yapılmadığı takdirde, çalışana karşı psikolojik bir şiddet uygulanmakta ve bu da çocukların dikkatini çekmektedir. Ayrıca annenin mürebbiye ile odada konuşurken sesinin “sert ve azarlar gibi” (age. 11) çıkması ve çocukların bu davranışı “annemin onunla böyle konuşması hainceydi” (age. 13) şeklinde yorumlamaları karizmatik otoriter lider tipinin özelliklerinden biridir. Bu nedenle her ne kadar

davranışlar arasında net bir karşılaştırma yapabilmek için detaylı bilgiler verilmesi de annenin karizmatik otoriter lider tipi olduğu bu cümleler ile anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda hiyerarşi sıralaması asttan üste doğru mürebbiye-anne-baba şeklinde olduğundan baba da kendi otoritesini uygulamaktadır. Mürebbiyenin bir mektup bırakarak evi terk ettiği sabah, babanın otoritesi ortaya çıkmıştır. “Daha önce hiç böyle görmedikleri babalarının öfkesinden korkuyorlar” (age. 16) ifadesi evdeki en yüksek otoritenin olaya çok sinirlendiğini göstermektedir. Mürebbiyenin kızların kuzenleri olan Otto’dan hamile olması ve babanın bunu mektupta okuması öfkenin daha da artmasına sebep olmuştur. Bu olay nedeniyle evi terk etmek zorunda kalan mürebbiye, anne ve babanın otoritesine maruz kalarak odasında saatlerce hıçkırarak ağlamıştır. Dolayısıyla hem evdeki otorite gücü hem de anne-babanın yaptıkları görüşme sonucu bu kararı almaları mürebbiyenin işinden olmasıyla sonuçlanmıştır. Bu da en üsttekinin verdiği kararın evde uygulanması şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle hayatının baharını yaşayacağını sanan bir kadının yaşamı sonbahara evrilmiş ve yaprak dökmüştür.

3.2. Muriel Spark ve Karizmatik Otoriter Tipleri

Weber’in karizmatik otoriter lider tipinin *Bayan Jean Brodie’nin Baharı* adlı eserdeki en belirgin temsilcisi, esere ismini veren Jean Brodie’dir. Marcia Blaine Kızlar Okulunda sınıf öğretmeni olarak çalışan Brodie’nin kendi kuralları vardır ve sadece kendi seçtiği öğrencilere karşı bunları uygulamaktadır.

Faşizm yanlısı olan Brodie, eserde bunu sürekli olarak dile getirmekte ve net tarihler vermektedir. Örneğin “bin dokuz yüz otuz bir yılı gelmişti” (Spark; 2016: 32) ifadelerini

kullanarak eserin geçtiği dönem hakkında okuru bilgilendirmektedir. Ayrıca “Mussolini’nin uygun adım yürüyen taburlarına duyduğu [hayranlık]” (age. 39) ifadeleri hem faşizm vurgusunu yapmakta hem de eserin o döneme ışık tuttuğunu gözler önüne sermektedir. Tarihe bakıldığı zaman Mussolini’nin 1919 Mart ayında faşizm hareketini başlatması (Neville; 2004: 40) tarihsel zaman aralığı olarak da örtüşmektedir.

Jean Brodie’nin Mussolini hayranlığı sadece onun yaptığı çalışmaları övmesi ile sınırlandırılmamıştır. Tarihten diğer kişiler ile Mussolini’yi kıyaslatarak ona duyduğu hayranlığı öğrencilere aşılama çalışılmıştır. “Mussolini dünyanın en büyük adamlarından biri, Ramsay MacDonald’dan katbekat üstün” (Spark; 2016: 54) ifadelerini kullanan Brodie, öğrencilerinin tıpkı kendisi gibi onu sevmesini sağlamaya çalışmıştır. Ramsay kıyaslamasını da bu açıdan yaparak, öğrencilerin dikkatini çekmek istemiştir. Aslında onun bu hayranlığı, Mussolini’yi karizmatik otoriter lider olarak görmesi ve sonuç olarak onu kendisine örnek alıp onun gibi olmaya çalışması şeklinde de değerlendirilebilir. MacDonald İşçi Partisinin ilk başbakanı, aynı zamanda da Birleşik Krallık başbakanlığı da yapmış biri olmasına rağmen (bkz. Morgan; 1987) Brodie için tek başarılı lider Mussolini’dir. Bu nedenle eserin tarihten izler taşıdığı ve kişilerin isimleri net bir şekilde anılarak döneme ışık tutulduğu söylenebilir.

Jean Brodie eserde sürekli hayatının baharında olduğundan bahsetmekte ve seçtiği altı tane kız öğrenciye karşı “Kızlar, siz benim sorumluluğumsunuz. (...) Hayatımın şu en güzel döneminde, kendimi size adanmış durumdayım” (Spark; 2016: 30) ifadelerine yer vermiştir. Burada öğrencilerinin kusursuz olmalarına karşı bir beklenti içerisinde olduğu söylenebilir. Çünkü ben kendimi size adadım, siz de buna göre davranmalı ve beni mahcup etmemelisiniz mesajını verdiği

düşünülebilir. Söz konusu kızları seçerken de “(...) uyguladığı eğitim politikasının daha gelişkin ve aykırı yönlerinden yakınmayacağından, şikâyet dilekçesi vermeyeceğinden emin olduğu” (age. 32-33) ailelerin kızlarını seçmiştir. Burada amaç kendi otoritesini korumak ve herhangi bir başkaldırının önüne geçmektir. Zaten sürekli kızlara kendisini onlara adadığını belirtmesi de otoritesini korumak ve onları kendi öğrettiği doğrulardan uzaklaştırmaya engel olmak içindir.

Brodie’nin etkisi altında olan kız öğrenciler için onun “(...) bütün eylemleri onlar için doğru ve yanlış bağlamının dışındaydı” (age. 101). Burada yine karizmatik lidere karşı koşulsuz şartsız bir bağlılık söz konusudur. Çünkü her ne kadar derslerde müfredat dışına çıksa ve öğrencilerine gerek okulda gerek sivil hayatta (kendi evinde) hayat görüşü hakkında fikirler empoze etse de öğrencileri tarafından yargılanmadan söylediklerine uyulmuş ya da okul yönetimine bu konu hakkında herhangi bir şikâyetle bulunulmamıştır. Lider ve bağlılığın en belirgin özellikleri bu noktada dikkat çekmektedir.

Brodie, öğrencileriyle konuşurken “siz benim kızlarımsınız. (...) benim elimden çıktınız, benim damgamı taşıyorsunuz” (age. 114) ifadelerini kullanarak yine onlar üzerinde etkisi olduğunun, onları kendi doğrularına göre yetiştirdiğinin ve bir bakıma onun fikirlerinin birer meşalesi olduklarının mesajını vermiştir. Çünkü Brodie söz konusu kızlar için hep kendinden ödün verdiğini, aşk hayatını bile onlar için sürekli ertelediğini ve kızların eğitimlerinin kendi sosyal hayatından bile daha önemli olduğunu düşünen bir karakterdir. Alıntı yapılan sözleriyle de kızlar üzerindeki otoritesini koruduğu söylenebilir.

Bayan Brodie eğitim sistemi nedeniyle yetkililerle mücadele eden ve kendi yolundan dönmeyen bir öğretmen olarak tanımlanabilir. Eğer yetiştirdiği kızlardan biri veya

birkaçı söylediklerini yapmaz ise veya söz konusu duruma uymayarak yanlış bir harekette bulunursa, Bayan Brodie'nin evinde verilecek olan akşam yemeğinden menedilerek cezalandırılıyorlardır. Bu da itaatsizliğe karşı cezanın dâhil edildiğinin bir örneği olarak eserde yer almaktadır. Kızlar her ne kadar kusursuz olarak yetiştirilip mezun olsalar da kadının otoriter tutkusundan ve politik düşüncelerini aşılaktan vazgeçmemesi, kendi ekibinden bir kızın müdireye durumu izah etmesi ile son bulmuştur. Kızlardan Sandy'nin yaptığı bu açıklama da delil olarak kabul edilmiş ve kendisi öğrencilerine faşistliği aştığı gerekçesiyle emekliye ayrılmaya zorlanmıştır. Buna sebep olan da elbette onun bir açığını aramakla meşgul olan müdire hanımdır. Dolayısıyla müdirenin Brodie'den üst makamda olması, onun işini kaybetmesini sağlayan en önemli etken olarak tespit edilmiştir.

4. KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ

Avusturya ve İngiliz yazınından incelenen iki eserde hem karizmatik otoriter lider özellikleri hem de hiyerarşinin düzene karşı kendi kurallarını nasıl uyguladığı tespit edilmiştir. Her iki eserde de iki kadın öğretmenin baharlarının sonbahara dönüşmesi dikkat çekmiştir. Elde edilen veriler tabloya dönüştürülürse şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Stefan Zweig	
Otorite Uygulayan	Otoriteye Maruz Kalan
Baba, anne, öğretmen	Çocuklar & Öğretmen
Ödev baskısı	İtaat
Ses yükseltme	Psikolojik yara
Hiyerarşi etkisi	Kabullenme & İşini Kaybetme

Muriel Spark	
Otorite Uygulayan	Otoriteye Maruz Kalan
Öğretmen & Müdire	Öğrenci & Öğretmen
Güç	Zayıflık
Psikolojik baskı	İtaat
Geleneklere başkaldırı	Kabullenme & İşini Kaybetme

Eserde tespit edilen ve genel hatlarıyla özetlenen hiyerarşi ile karizmatik otoritenin uygulayan ve uygulanan kişi/kişilerdeki etkileri, tablolarda gösterilmiştir. Bir tarafta güç sahibinin, diğer tarafta ise zayıf bireylerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla otorite uygulayan tarafın her zaman güçlü olduğu söylenebilir. Ayrıca her iki eserde de öğretmenlerin hem otorite uyguladıkları hem de otoriteye maruz kaldıkları ortak özelliklerden biri olarak dikkat çekmiştir. Otoriteye maruz kalan bireylerin itaat etmeleri ve durumu kabullenmeleri de yine göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Çünkü psikolojik baskı, makam kullanma, ses tonunu yükseltme hatta jest ve mimikler ile uygulanan otorite, karşı tarafta koşulsuz bir bağlılık oluşturmakta ve yeni oluşan duruma uyum sağlamayla son bulmaktadır. Her iki eserin kadın öğretmenlerinin işlerini kaybetmesi ise otorite sonucu ortaya çıkan olumsuz bir benzerliktir.

5. SONUÇ

Çalışmada Avusturya yazınından Stefan Zweig'in dört kısa öyküden oluşan *Mürebbiye* adlı eserine ismini veren öyküsü incelenmiştir. On iki ve on üç yaşlarındaki iki kız çocuğunun birkaç günü anlatılmış ve okura çok fazla bilgi aktarılmamasına rağmen bazı cümleler aracılığıyla mürebbiyenin karizmatik otoriter lider olduğu tespit edilmiştir. Kendi programı doğrultusunda çocuklara eğitim veren mürebbiye, yaptığı bir

hata sonucu işini kaybetmiştir. Mürebbiye, çocuklar üzerinde otorite uygularken ona otorite uygulayan bireyler olarak da anne-baba yer almaktadır. Hem otoriter liderlik hem de hiyerarşi açısından bakıldığında, ast-üst ilişkisine benzer bir sistematığın yer aldığı tespit edilmiştir. Annenin ses tonunu mürebbiyeye karşı yükseltmesi ve çocukların bu durumdan korkmaları, evdeki otoritenin gücünün anlaşılması açısından önemlidir. Babanın da mürebbiyenin evin yeğeni Otto'dan bir çocuk beklediğini öğrenmesi üzerine olaylar büyümüş ve kadının işine son verilmiştir. Genç ve güzel olduğu belirtilen mürebbiyenin de hayatının baharının sonbahara dönüştüğü sonucu elde edilmiştir. Çünkü hem işini hem aşkını hem de otoritesini kaybetmiştir. Bu nedenle hayatının daha güzel ve renkli mevsimini yaşayacağını ümit ederken sahip olduğu şeyler âdeta birer yaprak gibi elinden dökülmüştür.

1961 yılında Muriel Spark tarafından yazılan *Bayan Jean Brodie'nin Baharı* adlı eser ise adında gizem barındırmaktadır. Öğretmenin kendi idealleri doğrultusunda öğrenciler yetiştirmesi ve bunu yaparken kendisine itaat edecek öğrencileri seçmesi eserin en dikkat çekici noktasıdır. Çünkü başkaldıracak öğrencileri kendi ekibine dâhil etmemesi, daha kolay yola gelen ve söyleneni yapan öğrencileri seçme-yetiştirme politikasıyla alakalıdır. Kendi yetiştirdiği öğrencilerde onayının yer aldığını düşünerek bazılarının aşk hayatına bile müdahale etmiş, onların yerine karar vermiş hatta sürekli kendisinin siyasete girmesi konusunda baskı yaptığı öğrencisinin -ayrıca faşizm nedeniyle- hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. Bu durum da kendi doğrularından asla taviz vermediğini ve kendi yolunun her zaman doğru bildiğinin bir göstergesi olarak eserde yer almıştır. Makamsal güç, yani hiyerarşik sistemi kullanarak onun meslek hayatına son vermek isteyen müdire hanım, eserdeki önemli karakterlerden bir diğeridir. Çünkü gücünü Brodie üzerinde

kullanmak istemiş, müfredatın dışına çıkmasını tasvip etmemiş ve sürekli sınıfına teftişlerde bulunarak bir açığını yakalamaya çalışmıştır. Müdire hanımın okulda yalnızca Brodie'nin işine son vermek için çabalaması da söz konusu öğretmenin çok fazla dikkat çektiğinin ve yetiştirdiği kız öğrencilerinin diğerlerinden hep farklı tuttuğunun bir örneğidir. Fakat kızlar mezun olduktan ve hayata atıldıktan sonra, öğretmenlerinin doğru bildiği yoldan vazgeçmemesi ve öğrencilere politik düşünceler aşıladığı, bir öğrenci tarafından müdire hanıma iletilmiştir. Böylece sürekli hayatının baharında olduğunu ve kızlarına kendisini adadığını söyleyen öğretmen, üst makamdaki müdire hanım tarafından emekliliğe zorlanmış ve işine son verilmiştir. Dolayısıyla bahar ile başlayan hayatı sonbahar ile sonlanmış.

Genel olarak değerlendirildiğinde, her iki yazın örneğinde de karizmatik otorite uygulayan bireylerin varlığı dikkat çekmiştir. Psikolojik baskı ile kendi söylediklerine karşı tarafı uydurmaları, kendi beklentileri doğrultusunda bir hayatın oluşması için çabalamaları, ortak bir karar alma veya karşı tarafın düşüncelerinin sorulmaması gibi benzerlikler tespit edilmiştir. İtaat edildiği sürece kurallardan vazgeçilmemesi; fakat itaat edilmemesi sonucu ikinci tip cezanın uygulanması da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Bir yanda ses tonunun yükselme ve azar işitme, diğer yanda ise en sevilen akşam yemeği toplantılarından mahrum edilme itaat etmenin bir zorunluluk olduğunu göstermiştir. Bir yandan en yüksek merci olan babanın ve diğer tarafta ise müdire hanımın varlığı, hiyerarşik açıdan üstün üstünlüğü olarak değerlendirilebilir. İncelenen eserlerin öğretmenlerini köklü bir ağaca benzetirsek, ne kadar meyve verirse versinler, aslında yalnızca yaprak dökerek hayatlarının sonbaharını yaşamamışlardır. Birisi hem sevdiği adamı kaybederek köklerini kurutmuş hem de âdeta birer tomurcuk olan on iki-on üç yaşlarındaki öğrencilerinden

mahrum kalmıştır. Diğeriyse yağmur suyu gibi beslendiği ve tomurcuklandığı öğrencilerini kaybederek hem kendisini hayata bağlayan işinden olmuş hem de ömrünü adadığı kızlarından mahrum kalmıştır. Dolayısıyla her iki eserde de hiyerarşi ve otorite ile hem öğretmenlerin sonbaharı başlamış hem de öğretmenler değerlilerini kaybederek hayattan koparılmışlardır.

KAYNAKÇA

- Adair-Toteff, C. (2016). *Max Weber's Sociology of Religion*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Ebertz, M. N. (1987). *Das Charisma des Gekreuzigten: Zur Soziologie der Jesusbewegung*. Tübingen: J.C.B. Mohr.
- Helsper, W., Hummrich, M. (2014). "Die Lehrer-Schüler-Beziehung". İçinde: C. Tillack, N. Fischer, D. Raufelder, J. Fetzer (Edt.) *Beziehungen in Schule und Unterricht. Teil 1*. Kassel: Prolog Verlag. s. 32-60.
- Lemper-Pychlau, M. (2009). *Eltern zwischen Liebe und Autorität*. mvgVerlag: München.
- McClean, T., Xidias, J., Brett, W. (2017). *An Analysis of Max Weber's Politics as a Vocation*. CRC Press.
- McCulloch, A. (2014). *Charisma and Patronage: Reasoning with Max Weber*. Ashgate.
- McLaughlin, P. (2007). *Anarchism and Authority: A Philosophical Introduction to Classical Anarchism*. Ashgate.
- Morgan, A. (1987). *J. Ramsay MacDonald*. Manchester University Press.
- Neville, P. (2004). *Mussolini*. Routledge.
- Schneider, Mark A. (2006). *The Theory Primer: A Sociological Guide*. Rowman&Littlefield.
- Spark, M. (2016). *Bayan Jean Brodie'nin Baharı*. (Çev. Püren Özgören). Siren Yayınları.
- Vedder, U. (2018). "Erstes Erlebnis" İçinde: A. Larcati, K. Renoldner ve M. Wörgötter (Edt.) *Stefan-Zweig-Handbuch*. Walter de Gruyter. s.188-192.

Zweig, S. (2016). *Mürebbiye* (Çev. İlknur İgan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

**TÜRKİYE VE DÜNYADA
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT**

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com